

Utanför men ändå inne i värmen

Om staters engagemang i sin diaspora

Abstract

De senaste årtionden har debatten om staters policy mot sin diaspora blossat upp och det fångade vårt intresse. Vi har frågat oss *hur* stater engagerar sig i sin diaspora och beskrivit detta med Chanders taxonomi på statligt diasporaengagemang. Vidare vill vi förklara *varför* stater engagerar sig i sin diaspora. Vi har prövat vår hypotes att stater engagerar sig i sin diaspora på grund av ekonomiska skäl. I debatten om migrationens positiva och negativa delar har frågan om sambandet mellan utveckling och staters engagemang i diasporan blivit allt mer diskuterad. Den stora summan remitteringar och de positiva effekterna av cirkulär migration har blivit en del av staters ekonomiska politik. Vi har gjort en komparativ studie av Marocko och Filippinerna där vi har hittat att båda länderna har ett utvidgat diasporaengagemang genom statliga institutioner och kulturella uttryck. Vi kom fram till att strävan efter ekonomisk utveckling var den starkaste anledningen till staters engagemang men att det även finns andra intressen, som att beskydda sin befolkning.

Nyckelord: Diaspora, diasporaengagemang, remitteringar, migration, utveckling

Antal ord: 9401

Innehållsförteckning

Förkortningar.....	5
1 Inledning.....	1
1.1 Syfte och problemformulering	1
1.2 Avgränsning	2
1.3 Metod	3
1.4 Material	4
1.5 Centrala begrepp	4
1.5.1 Diaspora	5
1.5.2 Emigrant.....	5
1.5.3 Utveckling.....	6
1.5.4 Remitteringar.....	6
1.6 Disposition	6
2 Bakgrund.....	8
2.1 Introduktion till Filippinerna och Marocko.....	8
2.2 Historisk överblick.....	9
2.2.1 Filippinerna	9
2.2.2 Marocko	10
3 Den deskriptiva studien.....	11
3.1 Teoretisk utgångspunkt	11
3.1.1 Det ekonomiska engagemanget i diasporan	11
3.1.2 Det kulturella engagemanget i diasporan	12
3.2 Staternas engagemang i diasporan	13
3.2.1 Filippinerna	13
3.2.2 Marocko	15
4 Den komparativa studien	17
4.1 Hypotes.....	17
4.1.1 Att öka kanaler för remitteringar.....	17
4.1.2 Främja cirkulär migration.....	18
4.2 Diskussion om operationalisering	18
4.3 Del 1: Cirkulär migration	19
4.4 Del 2: Remitteringar.....	20
4.5 Diskussion	22

5	Slutsatser.....	24
6	Referenser.....	25

Förkortningar

BNP	Bruttonationalprodukt
CFO	Commission of Filipinos Overseas
GCIM	Global Commission for International Migration
HDI	Human Development Index
IOM	International Organization on Migration
MCRA	Moroccan Community Residing Abroad
MMRA	Ministry for Moroccans Resident Abroad
MPI	Migration Policy Institute
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OWWA	Overseas Workers Welfare Administration
POEA	Philippine Overseas Employment Administration
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

1 Inledning

Migration har skett genom alla tider, men synen på emigranter har förändrats på senare tid. Tidigare sågs de som glömda eller helt enkelt fördömda, idag ses diasporan som verktyget till många länders utveckling och tillväxt (Chander 2006, s. 62). Migranterna spelar en allt större roll ekonomiskt genom den stora mängden pengar de skickar hem till släkt och familj i hemlandet. Världens remitteringar till utvecklingsländer är flera gånger större än det totala biståndet men samtidigt så förlorar man ofta högutbildade genom emigrationen (Brand 2002, s. 7). På det sättet har synen på migration förändrats, från att ha setts som en dränering av mänskliga resurser till att idag vara en länk till utveckling för länder i Syd. Migrationen från Syd till Nord har stadigt ökat de senaste åren, därför är det inte konstigt att man ur utvecklingsländernas perspektiv försöker dra nytta av de positiva effekterna (Skeldon, 2008, s. 5). När den rikare delen av världen ökar sin migrationskontroll, finns det utvecklingsländer som Filippinerna och Marocko där staten uppmuntrar sina medborgare till emigration. Flera länder firar sina emigranter med en egen helgdag till deras ära, och många länder ser dem som hjältar för deras bidrag till nationens ekonomi (Faist 2007, s. 37).

Stater har insett att det behövs åtgärder för att skapa och underhålla banden till sina emigranter, därför måste relationen underhållas. Regeringar lägger ner mer resurser på att stödja sina emigranter utanför landet (Chander 2006, s. 67). Men å andra sidan kan emigration av högutbildade bromsa utvecklingen i Syd, där den mänskliga resursen är av betydande vikt för utvecklingen (Brand 2002, s. 7).

Det speciella med staters politik mot diasporan är att staten på något sätt utmanar den traditionella statliga strukturen där en stat består av ett folk under ett visst geografiskt territorium som staten kontrollerar. Nu vill man genom engagemang mot diasporan ha kvar länken till människor som lämnar staten (Fargues 2004, s. 1362). Staters engagemang mot diasporan är inget nytt men har ökat tydligt de senaste 10-15 åren, och behandlingen av ämnet har även exploderat i den akademiska världen. Men vad finns det för motiv bakom staters allt mer ökande fokus på sina medborgare utanför landet?

1.1 Syfte och problemformulering

Vi vill undersöka hur staters relation till sin diaspora ser ut och vilka motiveringar stater har för att engagera sig i sin diaspora. Vi har valt att titta på staters policy gentemot emigranterna, och vilken kommunikation som är viktig för stater att upprätthålla. Migrationen ökar idag, det beräknas finnas 214 miljoner migranter världen över och det motsvarar 3,1 procent av världens befolkning (IOM 1).

Dessa siffror beräknas öka enligt Världsbanken, framförallt migration från den fattigare delen av världen till den rikare. Det beräknas att 86 procent av den globala arbetsmarknaden kommer att bestå av migranter från utvecklingsländer (GCIM 2005, s.13). Detta gör att utvecklingsländers diaspora växer, många menar att utvecklingsländer kan dra stor nytta av de talanger, resurser och erfarenheter som finns utanför landet. Det har ökat intresset för stater att behålla kontakten och banden med diasporan.

Med den här uppsatsen vill vi först beskriva hur staters engagemang mot diasporan ser ut och sedan analysera varför stater engagerar sig i den. Därför blir det två vetenskapliga analyser i vår undersökning; en beskrivande och en förklarande. Våra primära frågeställningar är:

- Hur engagerar sig stater i sin diaspora?
- Vad finns det för motiveringar för det statliga policyengagemanget mot diasporan?

I den beskrivande delen kommer vi använda oss av Chanders teoretiska ramverk för att beskriva och klassificera de engagemang som stater använder sig av, och sedan applicera detta på våra två fall: Marocko och Filippinerna. I den förklarande delen gör vi en teoriprovande komparativ analys av fallen där vi testar vår hypotes: att stater engagerar sig i sin diaspora av ekonomiska skäl. Vi har valt två indikatorer som stödjer den hypotesen. Den första är att stater försöker öka remitteringar till landet. Den andra är att stater uppmuntrar till cirkulär migration genom att främja både emigration och återvändande av emigranterna.

1.2 Avgränsning

I vår undersökning har vi valt att avgränsa oss till att behandla fenomenet ur utvecklingsländernas perspektiv, vi tror att det är inom den kategorin som vår hypotes har störst belägg. Vi har även valt att avgränsa oss i vilken utgångspunkt vi har i våra analyser, när forskning har bedrivits på migration har forskare till stor del haft fokus på destinationslandet. Men vi anser att det är av vikt för debatten att sätta ursprungslandet i fokus för att få en helhetsbild av varför engagemanget har ökat. Vi fokuserar på det statliga engagemanget som bedrivs genom policyarbete och tittar inte på det globala eller individuella engagemanget. Vi försöker på intet sätt att utvärdera den statliga verksamheten, om den fungerar eller inte. Vår ambition är att kartlägga på vilket sätt våra fall använder sin diaspora, och varför detta engagemang finns.

Eftersom vårt teoretiska ramverk och vår hypotes behandlar ekonomiska incitament för emigranter, har vi valt att avgränsa oss till ekonomiska emigranter, och inte flyktingar eller asylsökande.

1.3 Metod

Vår undersökning innehåller två olika metodologiska tillvägagångssätt, en beskrivande studie och en komparativ analys. Vi använder den beskrivande delen som en grund för vår förklarande del.

Vår uppsats inleds med att kartlägga på vilket sätt stater engagerar sig i sin diaspora, genom att använda oss av ett teoretiskt ramverk. Syftet med vår beskrivande studie är att göra en uppdelning av hur engagemanget i diasporan ser ut genom att göra sammanfattningar om våra specifika fall. Grunden i den här typen av beskrivande studie är att ha en teoretisk konstruktion som ett analysverktyg för att göra en uppdelning, vi använder oss av Chanders taxonomi som visar vilket engagemang som vi ska leta efter i våra fall (Esaiasson 2011, s. 154 f). Esaiasson med sina medskribenter skriver i boken *Metodpraktikan*, att uppsatsförfattare bör urskilja principerna, som uppdelningen är gjord på, på ett tydligt och konkret sätt (2011 s. 156 f). Detta tycker vi att vi har uppfyllt. Analysen med den här typen av uppdelning blir konkret. Vår målsättning är att kartlägga så att vår förklarande del av uppsatsen får ett bra underlag (2011, s. 158).

Den andra delen av uppsatsen är en empirisk komparativ studie där vi har använt oss av metoden teoriprövning. Det som skiljer teoriprövning från den andra metoden, teorikonsumerande, är att målet med uppsatsen är en generalisering med teorin i centrum. Precis som Esaiasson skriver är fokuset att titta på hur teorin även kan appliceras på fall som inte ingår i vår undersökning, alltså fall utöver Marocko och Filippinerna (2010, s. 100).

Vi har valt att göra en komparativ studie i vår undersökning för att återigen kunna göra en bättre generalisering om vårt orsakssamband. Vi har testat en teoretiskt belagd hypotes på våra fall om *varför* stater engagerar sig i diasporan. Metoden vi har använt i valet av våra fall är mest olika designen, där objekten, i vårt fall länder, är väldigt olika i övrigt men har gemensamt att de båda upplever vårt y, statligt engagemang emot diasporan. Fördelen med den här typen av fåfallsstudie är att vi förhoppningsvis kan stärka vår teori och hypotes samtidigt som vi bortser från andra förklaringsfaktorer. Den här designen är väldigt konkret jämfört med mest lika designen där man har svårigheten att hitta två identiska fall (Esaiasson 2011, s. 116). Våra fall Marocko och Filippinerna, har vi valt utifrån Gamlens datamatrix där han undersöker länder med flest respektive minst engagemang mot diasporan. De länder som kom i topp var Mexiko, Indien, Filippinerna, El Salvador och Marocko. Vi bedömde att Filippinerna och Marocko passade in i vår metod med sina olikheter inom befolkning, historia, geografi och politik (2008a, s. 845 ff).

Vi förstår att nackdelen med en komparativ studie ligger i fallen, att försöka påvisa ett samband med endast två fall kan vara problematiskt eftersom varje land är unikt i sin historia och i sitt samband. Trots allt anser vi att en komparativ studie är bättre än en fallstudie för att förklara ett samband och genom god validitet hoppas vi att vi har genomfört vår uppsats med ett resultat som går att generalisera.

1.4 Material

I den här uppsatsen har vi använt oss av både primär- och sekundärmaterial. Till primärmaterialiet hör rapporter och statistik från internationella organisationer som Världsbanken, Internationella migrationsorganisationen (IOM) och Migration Policy Institute (MPI). I den här globaliserade frågan anser vi att dessa rapporter är av vikt för vår uppsats och att de bidrar med olika infallsvinklar. Vi anser att deras tillförlitlighet är god till mycket god.

IOM är en mellanstatlig organisation som säger sig vara ledande för forskning om migration, den har 132 medlemstater. Boken ”Migration and Development: Perspectives from the South”, som vi har använt oss i vår fallbeskrivning och analys, gavs ut av IOM. MPI säger sig vara ett självständigt icke vinstdrivande institut som vill bidra med att öka utvärdering, analys och utveckling av migration. Deras finansierare är dock stater, främst från den rikare delen av världen, OECD, IOM och vissa FN-underorganisationer. Det har gjort att vi har kritiskt granskat de rapporter som vi har använt oss av från MPI. Världsbanken, som är en fristående överstatlig organisation med 187 medlemstater, har vi främst använt oss av deras bank av statistik om våra fall som berör befolkning, remitteringar och BNP. Vi har använt oss av en rapport av Global Commission on Internationell Migration (GCIM) som publicerades år 2005. Den tillsattes av FN för att kartlägga olika perspektiv på internationell migration.

Vi har läst statligt publicerat material från Marocko och Filippinerna men då har vi varit noggranna med att granska dessa källor kritiskt, eftersom det kan vara ett subjektivt och vinklat material.

Vi har även använt oss av sekundärmaterial, främst studier från forskare och institut. Forskningen har varit av kvalitativ karaktär eftersom vår fråga behandlar specifika delar av en stats agerande. När vi har analyserat fallen har vi därför lagt stor vikt på materialet, vi har försökt att använda oss av forskning som både kartlägger och kritiskt granskar de policies och institutioner som staten jobbar med.

Vårt teoretiska ramverk är uppbyggt kring Chanders studie ”Homeward Bound” om de band som staten försöker skapa till sin diaspora.

Eftersom vi testar en hypotes på våra fall, inser vi att det finns en risk att vi enbart har sökt efter våra indikatorer och negligerat andra relevanta delar av ämnet. I och med den risken har vi försökt att vara så objektiva som möjligt i våra försök att falsifiera eller verifiera vår hypotes.

1.5 Centrala begrepp

De centrala begreppen i vår uppsats är diaspora, emigrant, utveckling och remitteringar. Diaspora är det begrepp som har en central roll för vår uppsats eftersom vi har fokuserat på den i frågeställning och syfte. Vi använder oss också av begreppen ursprungsland, där vi menar emigrantens hemland, och destinationsland, där vi menar landet som emigranten kommer till.

1.5.1 Diaspora

Diaspora är en term som har använts på olika sätt genom tider och sammanhang och därför har den ändrat betydelse. Nationalencyklopedin ger en historisk begreppsförklaring av termen som främst behandlar religiösa folkgrupper, framförallt judarna utanför Palestina, som har befunnit sig i ett annat land där en annan religion är dominerande (NE 1). I den akademiska världen har termen blivit allt vanligare under 2000-talet då forskningen inom området har ökat markant, vilket har gjort att begreppet blivit omdiskuterat.

Diaspora är en term som används för en befolkning som har lämnat sitt ursprungsland frivilligt eller påtvingat, och befinner sig i ett annat land, i ett destinationsland (Mahroum m.fl. 2006, s 25). Chander definierar diaspora som individer utanför sitt ursprungsland men med starka band till nationen och dess medborgare (2006, s. 64). Brubaker har skrivit en artikel där han utreder och problematiserar termen mer. Han har tagit fram tre grundläggande kriterier för begreppet, som tillsammans bildar en definition av diaspora. Det första kriteriet är spridning, det vill säga att en grupp av människor med gemensamt ursprung, är spridda över statsgränser. Det andra kriteriet är att alla i diasporan refererar till ett hemland, vilket inte behöver vara en officiell stat som exempelvis Palestina och Västsahara. Diasporan refererar till en gemenskap som har sin grund i identitet, kultur och lojalitet. Det tredje och sista kriteriet är ett upprätthållande av gränser, Brubaker förklarar detta som en kollektiv identitetsskillnad gentemot destinationslandets samhälle. De första två kriterierna är två allmänna och etablerade kriterier. Det tredje är mer omdiskuterat, även om det alltmer inkluderas i begreppet. Vi har valt att använda oss av Brubakers totala definition av diaspora (2005, s. 5 f).

1.5.2 Emigrant

Enligt FN-organisationen för utbildning, forskning och kultur, UNESCO, har det funnits olika definitioner av emigrant. Det finns ingen universell accepterad definition av begreppet. Engelskan använder ordet ”migrant” till både personen som emigrerar från ett land och personen som immigrerar till ett land. Vi kommer främst att använda oss av ordet emigrant i vår uppsats, eftersom vi främst behandlar emigration. UNESCO bearbetar några olika definitioner av begreppet. Den breda definitionen, som vanligen används, beskriver människor som lever

permanent eller tidsbegränsat i ett land där de inte är födda. Definition berör inte människor som är tvingade att lämna sitt hemland utan berör emigranter som ensamma tar beslut om när de ska lämna och vilken destinationen blir. Den här definitionen speglar dock inte svårigheterna i att behandla emigranter som tvingas lämna på grund av ekonomiska anledningar som försämrade livsvillkor eller naturkatastrofer i hemlandet (UNESCO). IOM använder, utöver den breda definitionen av emigrant, begreppet ekonomiskt migrant om en person som lämnar sitt hemland för att förbättra livsvillkoren, framförallt genom en arbetsanställning. Den här definitionen representerar de emigranter som vi behandlar i vår uppsats (IOM 2).

1.5.3 Utveckling

Eftersom vår hypotes är kopplad till hur stater försöker öka utvecklingen i landet, anser vi att begreppet behöver förklaras kort. Vi har valt att utgå från IOMs definition av utveckling som inte bara innefattar ekonomiskt tillväxt och ökat välstånd, utan ses även som en social process som ger människor och framtida generationer möjligheter att utvecklas. Utveckling är en ökning av produktiviteten, kreativiteten och möjligheterna som ger befolkningen verktygen att forma sitt liv efter sina behov (IOM 3).

1.5.4 Remitteringar

Återigen är vår hypotes kopplad till ännu ett ekonomiskt begrepp; remitteringar. Remitteringar definieras av Världsbanken som privata överföringar av pengar från emigranter till familj och vänner i sitt hemland. För att det ska räknas som en remittering måste emigranten bota i mottagarlandet i mer än ett år. Remitteringar är privata överföringar och skickas genom banker, post eller genom vänner och släktingar (Världsbanken 2).

1.6 Disposition

Efter inledningskapitlet följer vårt avsnitt Bakgrund, där vi introducerar våra två länder med en tabell och en kort historisk redogörelse. Därefter börjar vår beskrivande studie där vi först förklarar vårt teoretiska ramverk och sedan applicerar vi det på våra fall. Den beskrivande studien är grunden till vår komparativa studie som följer sedan. Där beskriver vi vår hypotes och har en diskussion om vår motivanalys. Sedan prövar vi vår hypotes som är uppdelad i två indikatorer: remitteringar och cirkulär migration. Avslutningsvis för vi en

diskussion om möjliga generaliseringar och slutligen diskuterar vi våra resultat i slutsatsen där vi knyter vi ihop säcken med både den deskriptiva och komparativa studien.

2 Bakgrund

2.1 Introduktion till Filippinerna och Marocko

Vi har valt att fokusera på två utvecklingsländer och båda våra länder är rankade av Världsbanken som lägre medelinkomstländer. Båda har varit drabbade av interna konflikter under åren men ingen av länderna har haft krig på länge, det tycker vi är en viktig likhet hos länderna för att vår undersökning ska kunna fokusera på migrationen och diasporan. Krig förändrar relationen mellan diaspora och ursprungsland, den förändringen är förvisso intressant men inget vi tänker undersöka i vår uppsats. Den här problematiken gäller också länder som har ett auktoritärt politiskt styre, därför har vi valt fallen utifrån Freedomhouse lättillgängliga ranking av länder; *fri*, *inte fri* och *delvis fri*. Båda våra länder faller under kategorin ”delvis fri” (Freedom House 1, 2). Vi har gjort upp en tabell för att tydligt visa skillnader och likheter mellan länderna.

	Befolkning	Historia	HDI-rankning	Summa remitteringar	Remitteringar i andel av BNP 2009	Nettomigration 2006-2010
Filippina	Ca. 91 miljoner	Fransk koloni, självständigt år 1956	Plats 97	US\$19 766 miljoner	12 %	-900 000
Marocko	Ca. 31, 9 miljoner	Koloniserat först av Spanien, sedan av USA. Självständigt år 1965	Plats 114	US\$ 6269 miljoner	7 %	-425 000

Nettomigration (Världsbanken 1), Historia Filippina (NE 2), Historia Marocko (NE 3), Remitteringar i andel av BNP(Världsbanken 2), Befolkning Marocko (Världsbanken 3), Befolkning Filippina (Världsbanken 4), Remitteringar (Världsbanken 5)

Filippinerna sticker ut med sitt stora befolkningsantal och summan remitteringar som landet får in per år. Det gör att remitteringar och arbetskompensation är en väldigt stor andel av landets BNP. Det är ofta länder med små ekonomier och befolkningar som är beroende av remitteringar, därför är Filippina exceptionellt (Carling 2007, s. 57). De bättre ekonomiska förutsättningar som Filippinerna har gör att landet hamnar högre upp på Human

Development Index, på plats 97, medan Marocko är längre ner på listan. Human Development Index mäter ekonomisk utveckling och produktion men även de sociala indikatorer i ett land, som utbildning och hälsa (HDR). Båda länderna är stora emigrationsländer, men återigen visar Filippinerna påfallande höga siffror när man mäter nettomigrationen; den totala andelen immigration subtraherat med den totala andelen emigranter.

Filippinerna hade en befolkning på 8,2 miljoner emigranter år 2008, vilket motsvarar ungefär 10 procent av den totala filippinska befolkningen. Diasporan består av 3,9 miljoner permanenta emigranter, 3,6 miljoner temporära emigranter och övriga är irreguljära migranter (Asis 2011, s. 1). Marocko har haft mycket arbetskraftsmigration till Spanien och Italien, men Frankrike är fortfarande största mottagarlandet med cirka 1,1 miljoner marockaner. År 2004 beräknade man att det fanns 2,6 miljoner marockanska migranter i Europa, i övriga världen bor det en halv miljon (Hein de Haas 2007, s. 159).

Båda våra fall symboliserar emigration från den fattigare delen av världen till den rikare. Dock varierar destinationerna mer för Filippinerna som emigrerar till USA, Canada, Australien, stora delar av Mellanöstern samt till grannländer som Japan, Malaysia och Singapore. Marocko har överlägset störst migration till Europa (Castles 2007, s. 263).

Det ska noteras att Marocko är ett stort transitland för emigranter från Afrika söder om Sahara som ser Marocko som porten in till Europa. Många misslyckas dock med att ta sig över till Europa och blir kvar i landet. Trots den immigrationen, är emigrationen av Marockaner väldigt hög (Castles 2007, s. 268).

2.2 Historisk överblick

2.2.1 Filippinerna

I början av 1900-talet emigrerade många filippinier till USA och fram till 70-talet var USA det största destinationslandet. På 70-talet började emigrationen ta större portportioner och filippinska arbetare blev en del av den internationella migrationen. En bidragande orsak var att år 1972 kom diktatorn Ferdinand Marcos till makten vilket gjorde att regimkritiker och personer inom medelklassen började emigrera (Asis 2007, s. 185, 179). Marcos började uppmuntra till emigration genom att starta ett program för export av arbetskraft (the Labor Code). Detta för att minska missnöjet över regimen men också för att skapa utveckling och en minskad arbetslöshet (Castles 2007, s. 261).

Emigration är en del av det filippinska samhället och dess kultur samt en viktig komponent i nationens ekonomi. Detta har skett på initiativ av den filippinska staten som har haft arbetskraftsexport som ett officiellt mål i flera decennier. Idag är emigrationen självgående men staten är fortfarande en mycket stark aktör (Castles 2007, s. 263). Från att tidigare ha försökt reglera de ekonomiska emigranterna genom statliga medel är det idag mer marknadsstyrt och

statens institutioner får i högre utsträckning en mer administrativ och kontrollerande roll. Regeringen har försökt kontrollera remitteringarna och få dem att skickas genom statliga kanaler, år 1985 försökte man tvinga emigranter att skicka pengar genom transfereringskanaler där staten fick ta en andel. Detta misslyckades eftersom det blev för dyrt och sedan dess har staten låtit den fria marknaden ta hand om remitteringarna (O'Neil 2004).

Filipinerna har i mer än 25 år exporterat arbetskraft och på det sättet har staten utvecklat en framskriden politik gentemot sin diaspora. Asis och O'Neil menar att Filippinerna har ett av världens mest utvecklade institutionella och rättsliga system för sin diaspora (Asis 2007, s. 190, O'Neil 2004).

2.2.2 Marocko

Migration kan användas av staten som en del av nationella utvecklingsstrategier genom policyarbete och för de flesta nordafrikanska länder har migrationen varit viktig för arbetsmarknaden. Under historien har Marockos migration varit ett sätt att lätta på arbetslösheten och sedan 60-talet har Marocko haft som ambition att få så många som möjligt att emigrera (Fargues, 2004, s. 1359, Hein de Haas 2007, s. 163).

Redan under 70-talet började man i Marocko fundera på hur man skulle stärka investeringarna från diasporan, samtidigt som man utnyttjade de kunskaper och erfarenheter de lärt sig i destinationslandet. Men problemen var många och få emigranter hade tillit till den marockanska staten. Under 80-talet vände man fokus till att maximera remitteringarna, staten började arbeta fram bankförbindelser och postkontor för att underlätta inflödet av pengar. Däremot var man mindre vänligt inställda i tanken på att migranterna skulle integreras i det nya landet med nytt språk och ny kultur. Under stora delar av 80-talet och tidigt 90-tal började den marockanska staten aktivt avråda diasporan från att integrera sig och hade regionala kontrollenheter i några av destinationsländerna; det fanns en oro att diasporan skulle börja agera politiskt mot monarkin (Hein de Haas 2007, s. 163 f). Den hårda kontrollpolitiken fick konsekvenser i form av minskade remitteringar och det fick Marocko att byta strategi till att uppvakta diasporan. Nationellt genomförde man liberaliseringar av marknaden och av rättigheter för emigranterna. Politikerna blev mer positiva till dubbelt medborgarskap och tillät rösträtt för migranterna (Hein de Haas 2007, s. 164).

Trots att Marocko är ett stort emigrationsland, skiljer sig inte landets engagemang mot diasporan gentemot de andra arabstaterna. De flesta skapar institutioner för att stärka banden mellan hemlandet och diasporan. Fargues menar att arabstaternas engagemang börjar bli en universell lösning. Främst använder man sig av ekonomiskt engagemang för att verka för större remitteringar och investeringar, men också kulturellt engagemang för att stärka och säkra hemlandets identitet (Fargues 2004, s. 1362 ff).

3 Den deskriptiva studien

3.1 Teoretisk utgångspunkt

Det teoretiska ramverket är grunden i vår beskrivande del av uppsatsen då vi använder oss av metoden klassindelningssystem. Ambitionen är att visa hur stater engagerar sig i sin diaspora. Vi har valt att identifiera de olika statliga engagemangen med hjälp av Anupam Chanders taxonomi som han har beskrivit i sin studie ”Homeward bound” (2006). Chander problematiserar relationen mellan stater och deras diaspora, han har kartlagt engagemanget genom en uppdelning av den verksamhet som stater bedriver mot diasporan. Regeringar har tidigare haft en mycket skeptisk inställning till global migration, och har aktivt försökt förhindra den. De senaste årtionden har det skett en attitydförändring till fördel för en positiv inställning till migrationen och kontakten med diasporan. Många stater har insett att banden mellan nationen och dess diaspora måste ständigt underhållas för att de ska fortsätta vara starka (2006 s. 66 f).

Chander har klassificerat tre olika områden där staten inriktar sig mot diasporan genom olika mekanismer; politiskt, kulturellt och ekonomiskt engagemang. Han förklarar det politiska engagemanget med att stater har börjat behandla sina emigranter som medlemmar av det nationella politiska samhället. Detta genom att diasporan ges utvidgade politiska rättigheter i hemlandet som: dubbelt medborgarskap, möjlighet till att rösta i nationella val och möjligheten att bli representerade i politiska sammanhang genom platser i det nationella parlamentet (Chander 2006, s. 68 f). I det ekonomiska engagemanget behandlar Chander de ekonomiska mekanismer, exempel på dessa är: statliga obligationsförsäljningar, penginsamlingar, direkt bidrag till utvecklingsprogram, utländska direktinvesteringar, uppmuntran till återvändande och pensionsöverföring. Det tredje området är kulturellt engagemang där banden till diasporan stärks genom att den erkänns kulturellt och statistiskt, att stater skapar ministerier och att diasporan ges utvidgat rättsligt stöd och erbjuder ungdoms- och pensionsprogram till sina emigranter (Chander 2006, s.76 f).

Vi har valt att koncentrera vår beskrivande studie på de ekonomiska och kulturella mekanismerna eftersom vi anser att de är mest relevanta för vår förklarande del av uppsatsen då vi ska testa vår hypotes. Den politiska delen är av mer juridisk karaktär vilket vi inte anser vara av intresse för vår studie.

3.1.1 Det ekonomiska engagemanget i diasporan

Här ska vi utveckla det ekonomiska engagemanget. Regeringar kan finansiellt söka stöd hos diasporan för att genomföra offentliga utvecklingsprojekt som att bygga skolor och sjukhus men också genom att försöka främja och uppmuntra diasporan att göra aktiva direktinvesteringar i ursprungslandet. Två bra exempel på detta är Indien som skapat speciella ekonomiska zoner för personer med indiskt ursprung och Kina som förlitar sig mycket på direktinvesteringar från den resursstarka diasporan i sin ekonomiska utveckling (Chander 2006, s. 73 f).

Obligationsförsäljning eller pengainsamling är när stater direkt samlar in pengar eller säljer obligationer, detta görs inte för utvecklingen i landet utan för statens egen överlevnad. Ett exempel är när Indien blev sanktionerat av resten av världen efter att ha prövat kärnvapen år 1998. Då sålde man obligationer till sin diaspora och på det sättet klarade man sig ur den statliga krisen (Chander 2006, s. 73 f).

Många stater jobbar aktivt för att få tillbaka sina medborgare, med mer kunskaper, nya nätverk och med en starkare privatekonomi. Staterna vill uppmuntra återvändande för att dels få tillbaka utbildad arbetskraft som behövs i landet som mänskliga resurser men också för att resursstarka individer ska investera och etablera nya företag i landet.

Vissa stater har arbetat för en överföring av pensioner för sina emigranter. De som arbetar i ett annat land bidrar ofta till den offentliga budgeten och välfärden i destinationslandet, men får inte ta del av den välfärden själva. Därför kämpar flera stater för att deras diaspora ska ha rätt till vissa välfärdstjänster i landet där de arbetar trots att de inte är medborgare (Chander 2006, s. 75 f).

Alan Gamlen är en annan forskare som har skrivit om ekonomiskt engagemang mot diasporan. Han menar att även en förenkling och utvinning av remitteringar är ett viktigt ekonomiskt engagemang när det gäller politik gentemot diaspora. Genom remitteringar får landet in inkomster till medborgarna och detta leder till ökad konsumtion (Gamlen 2008a, s. 850). Det tycker vi är en relevant del av det ekonomiska engagemanget, därför väljer vi att ta med den här kompletteringen.

3.1.2 Det kulturella engagemanget i diasporan

Nedan kommer vi utveckla det kulturella engagemanget gentemot diasporan. Det är allt mer förkommande att stater skapar sekretariat och ministerier för frågor som rör sin befolkning utanför landet och att man genom den typen av statliga institutioner försöka kanalisera policy mot diasporan. Syftet är ofta att stödja sin diaspora men också att knyta de ekonomiska banden starkare till hemlandet och engagera emigranterna i nationens utveckling (Chander 2006, s. 77). Stater nöjer sig inte med bara att stödja, ett steg längre är att skydda sin befolkning juridisk utanför nationens gränser. Detta blir allt vanligare när det gäller ekonomiska migranter. Flera stater skriver bilaterala överenskommelser till syfte att skydda sina emigranternas förhållande och rättigheter när de arbetar utanför sitt hemland (Chander 2006, s. 78). Andra typer av kulturellt engagemang är att knyta nationen

närmare emigranten. Fler ursprungsländer tillägnar helgdagar till sin diaspora för att fira dem, i många länder ser man emigranterna som hjältar. Visa stater delar även ut priser till framgångsrika emigranter. Detta är ett sätt att kulturellt erkänna diasporan men också en möjlighet att bjuda hem framgångsrika emigranter och knyta starkare band till dem (Chander 2006, s. 76).

3.2 Staternas engagemang i diasporan

Filippinerna har flera offentliga organ som arbetar med och för emigranter. Här nedan följer en redogörelse av tre av de filippinska statliga organisationerna som vi anser är mest relevanta. Vi har valt att granska två institutioner i Marocko.

3.2.1 Filippinerna

Det kulturella engagemanget

Kommissionen för filippiner utomlands (CFO) grundades 1980 och behandlar mestadels den permanent bofasta diasporan. Kommissionen har förberedelseutbildningar för emigrerade filippiner, ett exempel är de speciellt utformade program anpassade för kvinnor som ska emigrera till sina utländska partners. CFO har flera aktiviteter som inriktar sig på att skapa starkare band mellan emigranter och Filippinerna (Asis 2007, s. 190). Ett av dem är LINKAPIL (Lingkod sa Kapwa Pilipino) som betyder hjälp till medfilippiner (CFO 1). LINKAPIL är ett utvecklingsprojekt som regeringen startade 1989 genom CFO. Målet är att kanalisera bidrag från diasporan till olika utvecklingsprojekt i Filippinerna. LINKAPIL har gemensamma projekt med donatorer över hela världen, mestadels organisationer eller föreningar som i sin tur är kopplade till lokala institutioner i Filippinerna. Projekten är många gånger inriktade på att förbättra sjukvård och utbildning. Men det är i katastrofsituationer som diasporan är mest givmild. LINKAPIL samarbetar också med regeringen när det rör de priser som delas ut varje år till solidariska och framgångsrika utlandsfilippiner. (Roma & Tondares 2010, s. 9 ff).

POEA (the Philippine Overseas Employment Administration) är myndigheten för filippinska arbetare utomlands som grundades år 1982 och tog över de programmen som den tidigare diktatorn Marcos startade. POEA ansvarar för att kontrollera och licensera rekryteringsföretag och ge arbetskontrakt till emigranter. Man ger även ut resehandlingar och hanterar brott och övergrep inom branschen som till exempel illegal rekrytering och olaglig behandling av arbetare på deras arbetsplatser. POEA har även hand om marknadsutveckling och förhandlingar med mottagarländer (Asis 2007, s. 191).

OWWA (the Overseas Workers Welfare Administration) är myndigheten för arbetares välfärd utomlands (Asis 2007, s. 191). OWWA är en välfärdsfond som finansieras via medlemskap och sedan erbjuder sina medlemmar tjänster som försäkring, lån, utbildning och olika välfärds- och sociala tjänster. En stor del av

myndighetens verksamhet går till att skydda filippinska arbetare utomlands bland annat från missförhållanden på arbetsplatser men även i rättsliga konflikter (Agunias & Ruiz 2007, s. 6, 14). OWWA har flera resurscenter runt om i världen där man hanterar emigranternas välfärdsproblem. Med det är också huvudorganet för återintegrering av emigranter i Filippinerna. OWWA ansvarar också för många av de arbetarutbildningsprogram som staten erbjuder (Asis 2007, s. 191).

Den filippinska staten har ett tydligt uttryckt mål att skydda sina medborgare utanför landet. Detta gör staten genom ett utvecklat regelverk som bland annat säger att en rekryteringsfirma måste vara filippinskt ägd, uppfylla de nationella kraven och inte ta mer än en månadslön i startavgift. Om arbetsgivaren skulle strida mot någon av reglerna så blir den filippinska rekryteringsföretaget ställt inför rätta när emigranten kommer tillbaka (O'Neil 2004). Filippinerna införde redan 1995 en lag rörande migrantarbetare, Republic Act 8042, den är till för att skydda arbetarna och speciellt för att undvika att migranterna åker hem innan beräknad arbetstid är slutförd. Lagverket syftar till att skydda filippiner mot illegal rekrytering och ska ge skydd även i rättsprocesser mot illegal verksamhet. Filippinerna syftar till att endast ha kontakt med länder som säkrar filippinernas skydd och lagverket kan ge stöd till att avbryta kontakten med länder som inte uppfyller detta. Och den reglerar verksamheten för de offentliga organisationerna inom området. Den syftar också till att skicka filippiner dit det redan finns en etablerad filippinsk diaspora (Asis 2007, s. 192).

Staten har bidragit med att skapa kulturella band till sin diaspora och att skapa en emigrantkultur. Detta görs genom symboliska handlingar från statens sida, ett exempel är att man tillägnat månaden december till den filippinska diasporan (Chander 2006, s. 17). Regeringen delar också ut flera priser till filippinska emigranter eller organisationer som har varit framgångsrika eller bidragit till den nationella utvecklingen eller kämpat för de filippinska emigranternas situation i världen (CFO 2).

Det ekonomiska engagemanget

Remitteringarna har en stor betydelse för Filippinerna. Mellan åren 1990 och 2001 uppgick officiellt registrerade remitteringar till 5,2 procent av BNP och 20,3 procent av landets exportinkomster (O'Neil 2004). På grund av remitteringarnas ekonomiska betydelse är det i den filippinska statens intresse att uppmuntra sin diaspora till att skicka hem pengar till familj och släkt. Det statliga organet OWWA uppmuntrar till remitteringar genom att erbjuda visakort som kan kopplas till besparingar i dollar eller i den nationella valutan, med kortet kan man sända pengar för bara tre dollar per överföring. Vissa offentliga program erbjuder också skattebefriade investeringar (O'Neil 2004).

Den filippinska staten har insett fördelarna med att emigranter återvänder och har därför satsat mer på de som återvänder. Filippinerna har inriktat sin emigration på tidsbegränsade arbetsanställningar vilket begränsar den permanenta emigrationen. Trots detta finns det 3,4 miljoner filippiner som är permanent bosatta utanför landet (Asis 2007, s. 179). Ett sätt att uppmuntra till återvändande eller se till att de som återvänder stannar är att stödja emigranterna i sin återintegrering i det filippinska samhället. Staten har gett återvändarna flera

förmåner, bland annat får de konsumera ett år utan att betala moms, de erbjuds lån med låg ränta och får reducerat pris på utbildning (O'Neil 2004).

3.2.2 Marocko

Kulturella engagemanget

I början på 90-talet började den marockanska staten bli mer positivt inställd till sina emigranter, efter att remitteringarna stagnerade. Då stiftade man ett departement, Ministry for Moroccans Resident Abroad (MMRA) vars officiella mål är bland annat att främja ekonomiska, sociala och kunskapsbaserade program för diasporan, samt att skydda diasporans materiella och etiska intressen i destinationsländerna (MPI). Departementet kantades av en del politiska problem under åren eftersom deras roll kolliderade med ambassadörernas roll och dess diplomater. Detta ledde till att departementet reformerades under stora delar av 00-talet och nu är det inte självständigt utan verkar under utrikesdepartementet. Idag heter de Moroccan Community Residing Abroad (MCRA) som står för marockanska samhällen utomlands (Brand, s. 13).

Marocko har en stiftelse för sin diaspora för att utveckla den kulturella länken mellan marockaner utomlands och i hemlandet. Stiftelsen Hassan II skapades 1990, med kungligt påbud. Den säger sig inte hindra integrationen av marockaner i andra länder, utan vill istället främja diasporan till att bli en källa till utveckling och modernisering av Marocko (Brand, s. 14).

Stiftelsen fokuserar på kulturella aktiviteter där de erbjuder kurser i arabiska och marockansk kultur för diasporans barn i ursprungsländerna. Den samarbetar med marockanska departementet för utbildning och för att organisera språkstudier på plats. Stiftelsen organiserar även kulturella besök och sommarläger, speciellt inriktade på barn. Den vill gynna och skydda marockanska samhället i andra länder och målen är att stiftelsen ska fortsätta delta i den marockanska identiteten (MPI). Under ramadan skickar stiftelsen muslimska predikanter till destinationsländerna, framförallt Frankrike, då de vill kommunicera med diasporan (Brand 2002, s. 18).

Stiftelsen är icke vinstdrivande och har tidigare haft politisk ledning. Men eftersom departementet för marockaner utomlands reformerades, hamnade stiftelsen utanför de statliga myndigheterna och leds nu av prinsessan Lalla Meryem. Den finansieras lite av staten, men mycket sker genom donationer av banker och finanssektorn (Brand 2002, s 16, 18).

Ekonomiska engagemanget

MCRA vill förenkla integreringen av marockaner som återvänder, framförallt för migranter som är högutbildade. Dessa migranter är av högsta prioritet och får råd om investeringar, finansiell planering, bankreferenser och kulturella event (Brand 2002, s. 13f).

Stiftelsen har flera fokusområden, den ämnar ge juridiskt stöd för att skydda diasporans rättigheter i destinationsländerna, bland annat att genom att titta på arbetsavtalen. Dock finns få praktiska exempel på detta. Stiftelsen har däremot främjat investeringar i landet genom att publicera en guide om investeringar i landet. Där redogörs för de ekonomiska möjligheterna inom nio olika sektorer. Guiden publicerades i destinationsländerna och även i versioner på deras språk (Brand 2002, s. 18).

När den hårda kontrollpolitiken gav minskade remitteringar, började man vända fokus för att maximera remitteringarna. Staten började under 80-talet arbeta fram bankförbindelser och postkontor för att underlätta inflödet av pengar. Dessa gav effekt i form av ökade remitteringarna, år 2001 skickades 3,3 miljarder jämfört med år 2000 2,2 miljarder dollar (Hein de Haas 2007, s. 163). Remitteringar har stadigt ökat och en stor del av pengaflödet går genom officiella kanaler jämfört med de andra länderna i regionen, det menar många är på grund av de förbättringarna som skedde i staten under 90-talet. Remitteringar har varit en viktig inkomst för staten, eftersom pengar har förts in i landet och drivit upp konsumtionen, men för de enskilda hushållen är remitteringarna livsavgörande; en miljon hushåll skulle falla i absolut fattigdom om de skulle bli utan (Hein de Haas 2004, s. 165 f).

4 Den komparativa studien

4.1 Hypotes

Vår ambition är att pröva vår hypotes varför stater engagerar sig i sin diaspora. Engagemang i diasporan genom statliga institutioner är ett ganska nytt fenomen och vår idé, som många statsvetenskapliga forskare bekräftar, är att engagemanget grundar sig i ekonomiska incitament. Den ekonomiska hypotesen grundar sig i sambandet mellan migration och utveckling, att utvecklingsländer bör maximera de positiva effekter som migrationen för med sig och att alla kan vinna på den. Skeldon skriver om att den tanken har fått större utrymme inom statsvetenskapen. Han menar att det inte alls är svårt att förstå hur den debatten har uppstått; diasporan har ökat och migranterna håller sociala, ekonomiska och politiska band till ursprungslandet (2008, s. 2 f).

Många uppmanar utvecklingsländer att utnyttja sin diaspora och speciellt fokusera på de utbildade för att få ta del av kunskaperna som de skaffar sig utomlands. Sami Mahroum med flera skriver i ett nummer av tidskriften *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, som publiceras under FN-organisationen UNESCO, att regeringar måste engagera sig i diasporan och upprätthålla en stabil kommunikation med den. Författarna menar att diasporan kan bidra till att utvecklingen i hemlandet går framåt, genom att regeringar genomför tydliga finansiella kanaler till hemlandet för att underlätta investeringar och pengaflöden (2006, s. 39). Det är mer troligt att diasporan investerar sina pengar i hemlandet än i destinationslandet, där de vet mer om de finansiella utsikterna och har större kontaktnät. Ett exempel är Kinas diaspora som under året 1998 stod för 70 procent av direktinvesteringarna (2006, 40 f). Dessa ekonomiska incitament kan se olika ut och nedan reder vi ut vad vi söker efter.

4.1.1 Att öka kanaler för remitteringar

Remitteringar har blivit en viktig komponent till ekonomisk tillväxt och de har ökat avsevärt de senaste decennierna (Hedberg & Malmberg 2008, s. 53). Under 70- och 80-talet, då beroendeskolan var en betydelsefull ekonomisk skola, hade forskare en negativ syn på stater som använde migration i ett utvecklingssyfte. Under 90-talet växte det fram en mer positiv syn, på remitteringar och investeringar i sändarländer. Summan remitteringar som cirkulerade i världen under 2009 var USD\$ 414 miljarder, varav USD\$ 307 miljarder skickades till utvecklingsländer (IOM 1). Remitteringarna stödjer främst hushållens konsumtion som i första hand går till lokala och importerade dagligvaror. Efter en längre

period, lägger hushållen pengarna på hälsa, utbildning, sparande och entreprenörskap (Carling 2007, s.45, 49).

Den globala kommissionen skriver att det är viktigt att uppmuntra till remitteringar och att detta borde göras genom att förenkla dess överföringar. Ett sätt kan vara att liberalisera marknaden och förenkla till konkurrens för pengaförsändelseföretag, för att på detta sätt göra det billigare (GCIM 2005, s. 26 f). Carling menar också att man kan öka remitteringar genom att stimulera direktinvesteringar av remitteringar genom god statlig transfereringservice och billigare transaktionskostnader (Carling 2007, s. 51 f).

4.1.2 Främja cirkulär migration

Cirkulär migration innebär en bortgång från den traditionella synen på migration som permanent utvandring från sitt hemland, det syftar istället på att migranter reser i från sitt land för en tid och sedan återvänder eller behåller starka band till sitt ursprungsland, alltså cirkulerar (GCIM 2005, s. 30 f).

Många utvecklingsländer förlorar sina mänskliga resurser när människor emigrerar till andra länder, det kan handla om både högutbildade och lågutbildade personer som ses som viktiga för landets framtida utveckling. Därför försöker många länder inte stoppa emigration men däremot främja ett återvändande. Detta ses som positivt för att man på så sätt får tillbaka emigranterna, men också de erfarenheter och nya kunskaper som dessa har fått i andra länder (GCIM 2005, s. 23). GCIM menar att cirkulär migration är gynnsamt för ursprungslandet eftersom det skulle ge remitteringar under en period, men inte innebära en permanent förlust av mänskliga resurser, utan snarare en vinst i en mer kunskapsrik personal när emigranterna återvänder (GCIM 2005, s. 30 f). Det har gjort att stater främjar emigration genom bilaterala avtal mellan länder om korttidsanställningar, ökade resurser till återintegrering och ett välkomnande av migranterna (Carling 2007, s. 51 ff).

4.2 Diskussion om operationalisering

Vi har valt att utgå från metoden motivanalys i vår komparativa studie. Trots att motivanalys är väldigt omdiskuterade inom samhällsvetenskapen, är det vanligt förekommande. Motivanalys har ambitionen att förklara vilka motiv som finns bakom en viss aktörs politiska beslut, detta genomför man genom att kartlägga de officiella målsättningarna som en aktör har (Esaiasson 2011, s. 327). Här finns naturligtvis många marginaler som vi måste ta hänsyn till; en aktörs officiella motiv behöver inte vara aktörens riktiga motiv. I vårt fall är aktören staten, och den har naturligtvis många olika intressen och motiv i sina policybeslut som inte urskiljas genom direkt observation. Esaiasson skriver att ”*motiveringar* är inte

detsamma sak som *motiv*” (2011, s. 329). Därför har vi valt den möjligtvis försiktigare vägen då vi väljer att undersöka motiveringar bakom staters policys mot diasporan.

Vi jobbar med förhandsdefinierade motiv, vi har en hypotes som vi ska testa på våra två fall, Marocko och Filippinerna. Fördelen med förhandsdefinierade är att vår hypotes är att den inte enbart koncentrerar sig på våra fall utan tar ett övergripande grepp om fenomenet. Nackdelen är att vi självfallet riskerar att bli mindre öppna för fynd som inte bekräftar vår hypotes, men under forskningsprocessen har vi försökt visa öppenhet (Esaiasson 2011, s. 330). Våra hypoteser har olika motivindikatorer som vi har letat efter i motiveringar av direkt politiska beslut från staten eller statliga institutioner. Vi har även undersökt de statliga institutionerna som arbetar med engagemang mot diasporan, och undersökt deras målsättningar och projekt för att titta på vilken ambition staten har av diasporan.

Det är svårt att bevisa graden av säkerhet i våra slutsatser och det är svårt att bevisa vilka motiv som avgör statens engagemang gentemot diasporan. Vi har teoriprövat vår hypotes om vilka motiveringar som står bakom engagemanget, men vi har även försökt att resonera oss fram till möjliga motiv genom att se helheten.

4.3 Del 1: Cirkulär migration

Filippinerna har tydligt uppmuntrat och institutionaliserat arbetskraftmigration sedan 70-talet. Den filippinska staten uppmuntrar till emigration under statligt reglerade former och endast för temporärt arbete utomlands. Det är också i emigrationen som staten har utvecklat det största stödet till diasporan, genom mångfaldiga tjänster (O’Neil 2004, Asis 2006). Den filippinska staten har flera program som ska förenkla återvändandet. Men de statliga verksamheterna för återintegration är nya och mindre utvecklade än de andra tjänsterna som staten erbjuder sin diaspora. Statens bristande arbete med integrationen kan försvåra återintegration av emigranter till det filippinska samhället. Men det största problemet för återvändarna är de dåliga ekonomiska utsikterna och brist på arbete i landet. Detta gör att emigranterna försöker förlänga sina anställningar utomlands så länge som möjligt och det filippinska samhället kan inte ta vara på de resurser som kommer tillbaka (Asis 2007, s. 194).

För Marocko började ambitionen med emigrationen med syftet att minska den nationella arbetslösheten. Även om syftet har förändrats försöker staten hela tiden uppmuntra emigrationen, men inte i lika hög grad som Filippinerna. Det finns liknande ambitioner på den typen av export av arbetskraft. Däremot försöker man öka kommunikationen till diasporan för att ta del av dess kunskaper och att få den att återvända. Departementet för marockaner utomlands, MMRA, arbetar mycket med förenklingar av återintegrering. Det är ett tydligt exempel på att försöka främja cirkulär migration genom att uppmuntra emigration för att sedan vid

återvändandet kunna ta vara på de nya kontaktnäten och kunskaperna emigranten har skaffat sig. MMRA har precis påbörjat ett projekt med Canada för att mobilisera den högtbildade marockanska diasporan där, för att ta del av kunskaper. Ett av de fyra främsta målen som departementet har är att involvera högtbildade i utvecklingsprojekt i Marocko (MCRA 1).

År 2001 satte den filippinska regeringen ett mål: att skicka en miljon arbetsemigranter per år (Asis 2006). Fem år senare uppnådde man målet för första gången och sedan projektet startade har remitteringarna ökat (Asis 2007, s. 187). Den filippinska statens strategier för exporten av arbetskraft visar på statens inställning till emigration, staten som i viss mån är beroende av den. Asis menar att man har satsat mycket på emigration för att man inte har hittat andra lösningar för att skapa ekonomisk tillväxt på hemmaplan (Asis 2006). Det är tydligt att regeringen använder diasporan som ett verktyg för att öka den ekonomiska tillväxten och utvecklingen. Asis pekar på fenomen som styrker detta som till exempel målet att skicka en miljon arbetskraftsmigranter och att man i statliga publikationer har efterfrågat ökade resurser för mer omfattade kartläggningar av den globala arbetsmarknaden. Även om regeringen har uppmuntrat till arbetskraftsmigration genom att marknadsföra statens stödjande och skyddande resurser för emigranter, är det fortfarande arbetskraftsexporten som är det viktiga för regeringen. Trots att den filippinska regeringen har skrivit i flera statliga publikationer att man inte ser arbetskraftsmigration som ett medel i vägen för utveckling, är strategin tydlig (Asis 2011, s.2 ff). Castles är inne på samma spår och skriver att den filippinska regeringen ser arbetskraftsmigrationen som en betydelsefull del i regeringens ekonomiska politik och att den därför ständigt försöker öka dess inkomster (Castles 2007, s. 269).

4.4 Del 2: Remitteringar

Den filippinska staten har försökt att öka och förenkla kanalerna av remitteringarna genom liberaliseringar av marknaden för sändning av remitteringar, från att de tidigare har varit under större statlig kontroll. Detta har lett till lägre kostnader för emigranter att skicka hem pengar. Ett annat exempel är ett visakort som OWWA utfärdar som ger billigare överföringar av remitteringar (O'Neil 2004). Filippinerna har även startat flera projekt där man vill kanalisera remitteringar så att de går till allmänna utvecklingsprojekt som LINKAPIL (se s. 13).

Att remitteringar är viktigt för Filippinernas ekonomi är tydligt. Remitteringar står för en betydande del av landets BNP och av dess exportinkomster (se s. 14). I Filippinerna tar 17 procent av hushållen emot remitteringar (O'Neil 2004). Detta ökar deras välfärd och i sin tur ökar det konsumtionen i landet, vilket i vissa fall kan ge en stabilare ekonomi (Gamlen 2008b). Staten har haft en stor roll i Filippinernas utveckling till att bli en emigrationsstat och ett land där man exporterar arbetskraft, det är många överens om (Asis 2011, O'Neil 2004, Castles 2007).

Marockos diaspora har färre destinationsländer än Filipperna och har haft lättare att arbeta fram goda bank- och postförbindelser med länderna. Detta har gjort att förtroendet för staten har förbättrats och det har man sett i ökade remitteringar och investeringar. Remitteringarna är den avgörande, och ibland den enda, inkomsten för nästan en miljon människor i Marocko, det är inte svårt att förstå varför staten engagerar sig för att bevara dem. Motiveringarna är väldigt tydliga på MCRA:s hemsida, där den ansvarige ministern M. Ameer skriver att det är av högsta prioritet att stärka banden till diasporan och att det är viktigt att maximera diasporans roll i Marockos utveckling. Han betonar dock att diasporans insatser ska vara frivilliga och inte påtvingade av staten. Det visar även de aktiva insatser som MCRA arbetar med, som när man publicerar en praktisk guide på fem språk med information till diasporan om de senaste nyheterna i Marocko kring utveckling, investering, turism och samhällsinsatser (MCRA 3).

Efter den globala finanskrisen 2009 har Marocko arbetat för att förenkla investeringar, man har bland annat tillåtit investeringar i andra valutor än den nationella (MCRA 4). Det förslaget menar vi är tydligt riktat mot diasporan som förlorar pengar på att växla från destinationslandets valuta, som ofta är euron.

Hur den filippinska staten förhåller sig till migration och utvecklingsfrågan blir tydligt när en av de egna institutionerna har en slogan som säger att myndigheten svarar på utmaningarna inför migration och utveckling” (CFO 3). Samma institution CFO har också infört ett program som heter diaspora för utveckling där man arbetar inom olika områden för utveckling genom migration (CFO 3).

Även om man inte längre avråder integration i det nya landet, är Marocko väldigt mån om att upprätthålla goda kulturella förbindelser med emigranterna i allmänhet och med deras barn i synnerhet. Att skapa band med den framtida generationen av diasporan är väldigt viktigt för Marocko då stiftelsen Hassan II arbetar främst med kulturella aktiviteter genom språkstudier och kulturella besök. Filippinerna har ett annat kulturellt engagemang där man försöker skapa bilden av emigranterna som landets nya hjältar - bagong bayani, för att de ska skicka hem pengar och bidra till nationens utveckling (Asis 2007, s. 187).

Remitteringarnas utvecklingseffekt är omdiskuterad, många menar att den typen av transfereringar är privata överföringar som inte tilldelas alla (Gamlen 2008b, s.6). Hein de Haas menar vidare att svårigheten med remitteringar är att de fördelas ojämnt och gynnar sällan samhället och utvecklingen i stort. Han menar att det måste till strukturella förändringar i landet, som offentlig sektor, infrastruktur, säker rättstat, och stabil finanspolitik. Diasporapolicys har en begränsad effekt, och för att få full effekt måste alla de strukturella förändringarna vara på plats (2007, s. 174 ff).

Remitteringarna har ökat de senaste åren men huruvida detta har ett samband med statens politik gentemot sin diaspora eller inte, är svårt att veta. Det som är viktigt för oss är att den filippinska och marockanska staten tror på sambandet mellan remitteringar och utveckling, genom att använda exporten på arbetskraft som en strategi för att gynna nationens ekonomi. Vi anser att motiveringarna för ökade remitteringar är av stor betydelse för Filippinernas och Marockos engagemang i sin diaspora. Det blir väldigt tydligt när man tittar på institutionerna

och på deras hemsidor som visar hur regeringar motiverar sina diasporapolicys i termer av utveckling för landet. Den filippinska staten utmärker sig dock, med sina aktiva insatser och i någon mån exceptionella inställning till exporten av arbetskraft.

4.5 Diskussion

Filippinska och marockanska emigranter representerar två olika typer av ekonomiska emigranter, filippinierna har många gånger tidsbestämda jobbavtal utomlands dit de ofta åker utan sin familj. De har också i högre utsträckning en emigration av högutbildade. Marockaner emigrerar med sina familjer och har etablerat större samhällen i destinationslandet. Eftersom Filippina under lång tid har etablerat begreppet cirkulär migration, har väldigt många filippinier känt sig välkomna att komma tillbaka. Dessutom har man under ett tidigt skede haft ambitionen att skydda sina emigranter i utomlands. Den inställningen är relativt ny för den marockanska staten, där man under en lång tid haft hårdare kontroll av emigranter som har engagerat sig fackligt och inte främjat ett återvändande. Framförallt har det bidragit till en förtroendekris för staten som har varit svår att reparera (Carling 2007, s. 56).

Idén att emigranterna är en resurs och tillgång för staten, är en idé som har spridit sig över hela världen. Många stater ser det som ett viktigt engagemang att vinna förtroende hos diasporan, i mycket högre utsträckning än tidigare. Vi ser att både Filippinerna och Marocko utvidgar sin stat till att även beröra de som inte befinner sig på statens territorium. Diasporan ses som ett verktyg till utveckling för många utvecklingsstater. Filippinerna har gått längre och påverkar även den nationella opinionen genom att hylla diasporan och skapar bilden av de som nationella hjältar. Man stoltserar med att producera arbetare för hela världen (Carling 2007, s. 58).

I båda länderna har staten spelat en stor roll i att starta och uppmuntra en arbetsmigration genom en positiv attityd till emigration och genom institutioner har man förenklats för emigrationen till andra stater. Detta är inte ovanligt, andra stora emigrantländer som Turkiet och Mexiko har gjort likadant (Castles 2007, s. 279). Skeldon menar dock att man inte ska tro att det är ett vinnande koncept för alla. Policys gentemot diasporan har spelat stor roll för utvecklingen i östra Asien, många migranter skickar pengar, några återvänder och några behåller kontakten med landet genom kunskapsnätverk. Det centrala är att det måste finnas strukturer att komma tillbaka till, så som infrastruktur, stabil ekonomi och fungerande politiska system (2008, s 13).

Fargues menar att de ekonomiska skälen är den primära anledningen till varför länder engagerar sig i diasporan genom migrationspolicys men frågar sig om det är särskilt långsiktigt att satsa på diasporan (2004, s1368). Marockanska migranter är inne på tredje generationen och då är frågan om man kan stärka banden till dem. För staten är det en risk att dessa barn känner sig mer som européer än som

marockaner. Resultatet är att det är under en kort tid som ursprungslandet kan utnyttja de goda effekterna av diasporan. Därför fortsätter de att satsa på ökad emigration för att upprätthålla de höga nivåerna av remitteringar. Dock menar Fargues att man måste skapa fler möjligheter för utveckling än bara emigration (2004, s. 1369). Brand fyller i Fargues, och anser att stater som är beroende av remitteringar, ser integrering av diasporan som det största hotet. Då klipps banden till andra- och tredjegerationens emigranter som inte längre är intresserade av att bidra till utvecklingen i landet (Brand 2002, s. 28 f). Detta kan man se i Marocko, då mycket av engagemanget i diasporan är kulturellt. Målet är att fortsätta befästa den marockanska identiteten, så som kultur, språk och tradition, där man vänder sig främst till barnen i diasporan.

Stater är aktörer med många olika intressen som agerar efter olika omständigheter. På grund av det väljer vi att vara försiktiga i vår analys om varför stater väljer att satsa resurser på diasporan. Det finns även andra möjliga motiveringar för staters engagemang i sin diaspora, ett av dem är att beskydda sin befolkning även utanför nationens gränser. År 1995 blev en filippinsk arbetare dömd och avrättad i Singapore. Detta sägs vara en händelse som förändrade Filippinernas politik gentemot sin diaspora, från att vara ekonomiskt inriktad till att bli mer fokuserad på att skydda sina emigranter (Castles & Miller 2003, s. 169). POEAs verksamhet blev då mer fokuserad på emigranternas välfärd och rättigheter (O'Neil 2004). Det kan också vara så att beskyddningen av diasporan är ett sätt att stärka banden mellan emigranterna och deras ursprungsland eftersom de ger ett ökat förtroendet för staten. Ett ökat förtroende skulle kunna leda till ökade remitteringar och investeringar, och framförallt ett ökat återvändande. Bilden av staten som beskyddande är även viktig för den nationella befolkningen, om Filippinerna hyllar sina emigranter och väljer att överösa de med beröm, då vinner staten förtroende av emigranternas familjer som är kvar i landet. Då befästes bilden av staten som god och trygg.

Beskyddning har kommit högre upp i prioriteten hos den marockanska staten men det är inte lika utbrett som i Filippinerna. MCRA har numera ambitionen att stödja diasporan mer på deras villkor genom att hjälpa de mer administrativt med formalia samt att skydda deras intressen (MCRA 3).

En annan motivering bakom diasporaengagemang kan vara att staterna har ett intresse i att använda diasporan som privata ambassadörer för att få mer kunskap och information om destinationslandet. Genom diasporan kan stater bli representerade, om diasporan organiserar sig i och växer sig stark kan det dessutom bli en politisk maktfaktor i destinationslandet.

5 Slutsatser

Vår beskrivande studie visar att både Marocko och Filippinerna har utvecklat ett stort engagemang i sin diaspora genom institutioner, program och kulturella uttryck. Men däremot har länderna olika karaktär och historia. Filippinerna har riktat in sig mer på temporär arbetskraftsmigration och staten har varit drivande i utvecklandet av ett brett regelverk för rekrytering och processen runt emigrationen. Marockos stat har inte varit lika drivande utan har istället fokuserat på att skapa kulturella band till diasporan.

När det gäller staters engagemang i sin diaspora och vad det ligger för motiveringar bakom dessa har vi kommit fram till att mycket i vårt resultat styrker vår hypotes, att stater engagerar sig i sin diaspora på grund av ekonomiska skäl. Både i Marocko och i Filippinerna har diasporans remitteringar stor betydelse, därför har man ett intresse i att se till att detta kapitalflöde fortsätter.

Cirkulär migration är något som har blivit allt mer omdiskuterat och hyllat i utvecklingsdebatten. Både Filippinerna och Marocko uppmuntrar sina medborgare till att emigrera men båda två har problem med att få sina emigranter att återvända och när de väl kommer tillbaka så har länderna svårigheter med att till fullo utnyttja sina emigranternas kompetens. Men Filippinerna har lyckats bättre med den cirkulära migrationen, på det sättet hålls banden starkare till landet och man kan också hålla remitteringarna på en stabil nivå. Medan Marocko har problem med att sina emigranter blir allt mer integrerade i mottagarlandet och mer distanserade till sitt ursprungsland, vilket kan minska remitteringarna.

Vi har även sett andra möjliga intressen som kan ligga bakom det statliga engagemanget i diasporan. Varje stat kan ha sina speciella motiveringar bakom sitt engagemang, men vi menar att de ekonomiska skälen är de mest använda motiveringarna till att stater utvidgar sitt ansvarsområde utanför sitt territorium.

Migrationen kommer inte att minska och politiken gentemot diasporan kommer att bli allt viktigare. Men det statliga engagemanget i diasporan och de bidrag som emigranter ger sina ursprungsländer, kan inte enbart skapa utveckling. Infrastruktur och förutsättningar för utveckling måste skapas på plats i emigrationsländerna om den ska bestå. Men om det statliga engagemanget är framgångsrikt, kan diasporan spela en viktig roll i utvecklingsprocessen.

6 Referenser

- Agunias, Dovelyn Rannveig & Neil G. Ruiz, 2007. "Protecting Overseas Workers: Lessons and Cautions from the Philippines", Insight programme on migrants migration and development. Migration Policy Institute, September.
- Asis, M.B Maruja, 2006. "The Philippines' Culture of Migration", Migration Policy Institute, [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.migrationinformation.org/USFocus/display.cfm?ID=364>
Hämtdatum: 2011-05-18.
- Asis, M.B Maruja, 2007. "How international migration can support development: A challenge for the Philippines" i Castles Stephen & Raúl Delgado Wise (red.), Migration and Development: Perspectives from the South. Geneva : International Organization for Migration.
- Asis, Maruja M.B. 2011. "Migration and Development in the Philippines: Is Governance the Missing Link?" i Asis, Maruja M.B.(red.), Minding the Gaps: Migration, Development and Governance in the Philippines. Manilla, Scalabrini Migration Center.
- Brand, L. 2002. "States and Their Expatriates: Explaining the Development of Tunisian and Moroccan Emigration-Related Institutions." European University Institute, Third Mediterranean Social and Political Research Meeting. Florence, Mars.
- Brubaker, Rogers, 2005. "The 'diaspora' diaspora", Ethnic and Racial Studies, vol. 28, nr. 1, s. 1-19.
- Castles, Stephen & Mark J. Miller, 2003. The age of migration, New York: Palgrave Macmillan. (3:e uppl.)
- Castles, Stephen, 2007. "Comparing the experience of five major emigration countries" i Castles Stephen & Raúl Delgado Wise (red.) Migration and Development: Perspectives from the South, Geneva : International Organization for Migration.
- CFO 1 = The Commission on Filipinos Overseas, Linkapil: A Partnership for National Development, [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.cfo.gov.ph/index.php?option=com_content&view=article&id=1360:linkapil-a-partnership-for-national-development&catid=144:socio-economic-development. Hämtdatum: 2011-05-13.
- CFO 2 = The Commission on Filipinos Overseas, Presidential Awards for Filipino Individuals and Organizations Overseas, [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.cfo.gov.ph/index.php?option=com_content&view=article&id=1346:presidential-awards-for-filipino-individuals-and-organizations-overseas&catid=131:presidential-awards. Hämtdatum: 2011-05-13.

- CFO 3 = The Commission on Filipinos Overseas, Diaspora to Development (D2D), [Elektroniskt] Tillgänglig: http://www.cfo.gov.ph/index.php?option=com_content&view=article&id=1359:diaspora-to-development&catid=144:socio-economic-development. Hämtdatum: 2011-05-18
- Chander, Anupam, 2006. Homeward Bound. University of California.
- Faist, Thomas 2008. "Migrants as Transnational Development Agents: An Inquiry into the Newest Round of the Migration–Development Nexus", Population space and place, nr. 14, s. 21-42.
- Fargues, P. 2004. "Arab migration to Europe: Trends and policies", International Migration Review, 38 (4), s. 1348-1371
- Hein de Haas, 2007. "North African Migration systems: Evolution, transformations and development linkages" i Castles Stephen & Raúl Delgado Wise (red.) Migration and Development: Perspectives from the South. Geneva: International Organization for Migration.
- Esaiasson, Peter, et al, 2011. Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad. Stockholm: Norstedts juridik. (3:e uppl.)
- Freedomhouse 1 = Organisationen Freedom House webbplats, kartläggning av länder. Sökord: Filippinerna. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2010>. Hämtdatum: 2011-05-12.
- Freedomhouse 2 = Organisationen Freedom House webbplats, kartläggning av länder. Sökord: Marocko. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2010>. Hämtdatum: 2011-05-12.
- Gamlén, Alan, 2008a. "The emigration state and the modern geopolitical imagination". Political Geography, vol. 27, 2008, s. 840-856.
- Gamlén, Alan. 2008b. Why Engage Diasporas? Working Paper No. 63, University of Oxford.
- MCRA 1 = Moroccan Community Residing Abroad webbplats, Canadaprojekt. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://en.marocainsdumonde.gov.ma/announcements/economic-and-cooperation-forum-of-the-moroccan-canadian-skills-the-moroccan-canadian-skills,-for-a-new-transatlantic-partnership> Hämtdatum: 2011-05-17.
- MCRA 2= Moroccan Community Residing Abroad webbplats, strategier. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://en.marocainsdumonde.gov.ma/ministry/strategy>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- MCRA 3= Moroccan Community Residing Abroad webbplats, Mr Mameur. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://en.marocainsdumonde.gov.ma/ministry/mr-mameur>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- MCRA 4= Moroccan Community Residing Abroad webbplats, Fakta och figurer. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://en.marocainsdumonde.gov.ma/ministry/facts--figures>. Hämtdatum: 2011-05-17.

- GCIM = Globala kommissionen om Internationell migration, 2005. Migration i en värld av ömsesidigt beroende: Nya handlingslinjer. Rapport från den globala kommissionen.
- HDR = Human Development Reports webbplats, rankning av världens länder. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>. Hämtdatum: 2011-05-12.
- Hedberg, Charlotta & Bo Malmberg, 2008. Den stora utmaningen: Internationell migration i en globaliserad värld, Underlagsrapport nr. 18, Västerås, Globaliseringsrådet.
- IOM 1 = International Organisation for Migration webbplats, fakta och figurer om migration. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/lang/en>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- IOM 2 = International Organisation for Migration webbplats, definition på begreppet emigrant. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/key-migration-terms/lang/en>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- IOM 3 = International Organisation for Migration webbplats, definitioner av utveckling. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/developing-migration-policy/migration-dvlpment/cache/offonce/>. Hämtdatum: 2011-05-05
- Mahroum S., Eldridge C., Abdallah S. Daar, 2006. "Transnational Diaspora Options: How Developing Countries Could Benefit from their Emigrant Populations" i International Journal on Multicultural Societies (IJMS) Vol. 8, No. 1, 2006.
- MPI : Migration Policy Institute, 2010. Taxonomy of the Diaspora-Engaging Institutions in 30 Developing Countries. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.migrationinformation.org/datahub/migration_development/taxonomy.pdf.
- NE 1 = Nationalencyklopedins webbplats. Diaspora. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/lang/diaspora>. Hämtdatum: 2011-05-17.
- NE 2 = Nationalencyklopedins webbplats. Filippinerna historia. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.ne.se/kort/filippinerna>. Hämtdatum: 2011-05-19.
- NE 3 = Nationalencyklopedins webbplats. Marocko historia. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.ne.se/kort/marocko>. Hämtdatum: 2011-05-19.
- O'Neil, Kevin, 2004. Labor Export as Government Policy: The Case of the Philippines, Migration Policy Institute, [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=191> . Hämtat: 2011-05-12.
- Roma, Golda Myra & Jose Edison, 2010. "Tondares Lingkod sa Kapwa Pilipino: Two Decades of Transnational, Solidarity and Partnership for Development" i Asis, Maruja M.B. Fabio Baggio, Jose Maria Palabrica, Golda Myra Roma, (red.) Transnational bridges; Migration, Development and Solidarity in the Philippines. Scalabrini Migration Center & Commission on Filipinos Overseas, Manila, Philippines.

- Skeldon, Ronald, 2008. "International Migration as a Tool in Development Policy: A Passing Phase?", Population and development review 34 (1), s.1–18.
- Världsbanken 1= Världsbankens webbplats, tabell över nettomigrationen åren 2006-2010. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM/countries>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- Världsbanken 2 = Världsbankens webbplats, tabell av remitteringars andel av BNP (GDP). [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- Världsbanken 3 = Världsbankens webbplats, befolkning Marocko. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://data.worldbank.org/country/morocco>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- Världsbanken 4 = Världsbankens webbplats, befolkning Filippinerna. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://data.worldbank.org/country/philippines>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- Världsbanken 5 = Världsbankens webbplats, tabell av antalet remitteringar. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT>. Hämtdatum: 2011-05-05.
- UNESCO = United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization webbplats, definition på ordet emigrant. [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/social-transformations/International-migration/glossary/migrant/>. Hämtdatum: 2011-10-05.